

Zpráva ze služební cesty do Německa – Spolkový archiv Koblenz

Účel cesty: Získání poznatků o dlouhodobém ukládání elektronických dokumentů, elektronizaci spisové služby (DOMEA-Konzept) a konzultace problematiky předarchivní péče, funkce spisových plánů a „Bewertungsmodellen“, výběru a ukládání elektronických dokumentů, digitalizace a mikrosnímkování

Termín cesty: 22. 11. – 27. 11. 2010

Účastníci cesty: Mgr. Zbyšek Stodůlka, Mgr. Karolína Šimůnková (Národní archiv)

Obr. 1 Budova Spolkového archivu v Koblenzi

Během služební cesty jsme jednali s dále uvedenými kolegy ze Spolkového archivu:

Prof. Dr. Hartmut Weber (prezident Bundesarchivu), Dr. Sebastian Gleixner (Stabstelle, sekretariát prezidenta), Sabine Herrmann (Stabstelle, sekretariát prezidenta), Dr. Andrea Hänger (Abteilung B), Kerstin Schenke (Abteilung B), Joachim Rausch (Abteilung Z6 – Digitalarchiv), Berit Walter (Abteilung B 1 – Bildarchiv)

První jednání proběhlo s pracovníci oddělení B Spolkového archivu Kerstin Schenke. V oblasti archivní legislativy se čeká na významnou novelizaci *Spolkového archivního zákona* (Bundesarchivgesetz, tzv. BArchG)¹, která bude akcentovat nové trendy v oblasti elektronických dokumentů a jejich ukládání. Konečné znění není zatím známo, stále probíhá odborná diskuse,

¹ *Bundearchivgesetz*, přístupný na:

<http://www.bundesarchiv.de/bundesarchiv/rechtsgrundlagen/bundesarchivgesetz/index.html.de>.

ačkoli se již pracuje na paragrafovém znění. Ustanovení k elektronickým dokumentům vzhledem k současné koncepci spolkového zákona bude navazovat na jistou volnost předpisů. Kerstin Schenke přislíbila po jeho vydání zaslání e-mailem. Vedle Spolkového archivního zákona je v oblasti spisové služby právně relevantní *Společný jednací řád pro spolková ministerstva* z roku 2000 (*Gemeinsame Geschäftsordnung der Bundesministerien*, tzv. GGO)² a *Směrnice pro zpracování a správu dokumentů ve spolkových ministerstvech* z roku 2001 (*Registerrichtlinie für das Bearbeiten und Verwalten von Schriftgut in Bundesministerien*, tzv. RegR)³. Tyto dokumenty měly již obecnou vazbu na standard pro nasazení informačních technologií ve veřejné správě, tzv. *DOMEA-Konzept* z roku 1999, resp. aktuální verze z roku 2005⁴, vytvořený Koordinančním a poradním úřadem pro informační technologie ve spolkové administrativě (*Koordinierungs – und Beratungsstelle der Bundesregierung für Informationstechnik in der Bundesverwaltung*, KBSSt). Tento standard vycházel z praxe vedení spisové služby v analogové podobě a její procesní evidenci v elektronické podobě. Ve vlastní praxi se však ukázal jako nedostatečný pro vlastní elektronické úřadování. Nová koncepce, připravovaná v gesci Spolkového ministerstva vnitra (*Bundesministerium des Inneren*), bude vztažena pouze ke specifickým oblastem na modulárním principu – např. e-spis, právní náležitosti, technické řešení, procesní workflow dokumentů. Kerstin Schenke odkázala na závěry letošní konference Infora se zhodnocením funkčnosti *DOMEA-Konzept*.

Zavádění e-governmentu v německé veřejné správě probíhalo v několika fázích. Nejprve byl v roce 2000 představen program *Moderní stát - moderní správa* (*Moderner Staat – Moderne Verwaltung*), jehož součástí byl *DOMEA-Konzept* a důraz na zpracování elektronických dokumentů (reflektuje GGO i RegR). O tři roky později byla představena strategie *Deutschland Online*, zahrnující spolupráci spolkové a zemské správy v oblasti elektronického úřadování a důraz na zavádění elektronických systémů spisové služby. Následně byla tato strategie formulována na úrovni spolkové správy v rámci platformy *BundOnline2005*, která se metodicky opírala o novou verzi standardu v podobě *DOMEA-Konzept*, důležitým předpokladem dle sdělení pracovníků Spolkového archivu bylo také dostatečné finanční zajištění. Klíčovým činitelem relativního neúspěchu zavedení e-governmentu v německé veřejné správě se stalo nezakotvení povinnosti elektronických spisových služeb ze strany Spolkového ministerstva vnitra do zákona. Na úrovni

---

² *Gemeinsame Geschäftsordnung der Bundesministerien*, přístupné na:

http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Veroeffentlichungen/ggo.pdf?__blob=publicationFile.

³ *Registerrichtlinie für das Bearbeiten und Verwalten von Schriftgut in Bundesministerien*, přístupné na:

http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/2001/Moderner_Staat_-_Moderne_Id_50242_de.html?nn=102768.

⁴ Andrea Wettmann, *Koncepce DOMEA*. In: Archivní časopis, č. 1, 2001, s. 1-11. DOMEA-Konzept verze 2.1 (2005) a katalogy požadavků na elektronické systémy spisové služby přístupné na: http://www.verwaltung-innovativ.de/cln_047/nn_684678/DE/Organisation/domea_konzept/domea_konzept_node.html?__nn=true.

spolkové správy byl v roce 2005 zvolen model pilotáže v každém rezortu, kdy vybraný odbor zkoušel úřadovat v elektronickém systému spisové služby. Projekty běží již pět let, přičemž konečný termín není stanoven a zatímco některá spolková ministerstva v následujících letech hodlají přejít na elektronické úřadování (např. Spolkové ministerstvo vnitra), jiná opouštějí testovaný software a hledají na evropském trhu řešení od jiných společností, které hodlají znovu podrobit testovacímu provozu (např. Spolkové ministerstvo pro výživu, zemědělství a ochranu spotřebitele - Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz). Naopak poměrně rychle se k elektronizaci státní správy rozhodly některé spolkové země. Nejdále v této oblasti je Brandenbursko se systémem EVA (Elektronische Verwaltung und Archivierung), dále Bavorsko využívající produkt společnosti FABASoft a Hesensko s elektronickým systémem DOMEA od společnosti OpenText. Na úrovni komunální samosprávy je situace odlišná, každá instituce úřaduje podle vlastních představ nebo vlastních možností.

Systém certifikace spisových služeb probíhající od roku 2006 se celkově neosvědčil a v současnosti je vzhledem k vysokým nákladům de facto nefunkční. Vlna certifikací s nízkými parametry mezi lety 2006-2007 aprobovala i software, který nezískal v oblastech skartačního řízení nebo předání příslušnému archivu žádné bodové hodnocení. Spolkový archiv situaci řešil kontaktováním společností vyvíjejících systémy elektronických spisových služeb a na základě společných konzultací je seznámil se svými požadavky zohledňujícími trvalé uložení elektronických archiválií, jejich popis, výběr a předávání do archivu. V současnosti již žádné certifikace neprobíhají a obecně se rozšířilo povědomí, že nejsou relevantním ukazatelem kvality nabízených softwarových řešení.

Diskutována byla dále otázka standardizace XML schémat ve veřejné zprávě SRN, kdy schéma Spolkového archivu XBarch a XArchiv splynuly do standartu XDOMEA 2.0 s platností od září 2009.⁵ Stávající xml formáty XJustiz, XMeld, XMeteo atd. se používají pro vnitřní výměnu v rámci organizace, případně skupiny organizací. Při předávání do Spolkového archivu postačuje místo těchto výměnných formátů XDOMEA. Před předáváním k trvalému uložení do Spolkového archivu je mazán elektronický podpis a časové razítko, obecně je dle sdělení Kerstin Schenke elektronický podpis a časové razítko užíváno ve spisové službě v omezeném množství. Dále byla diskutována otázka dlouhodobého ukládání databází, Kerstin Schenke sdělila, že se v současné době inspirují zkušenostmi švýcarských archivářů se standardem SIARD (Software Independent Archiving of Relational Databases). Ve Spolkovém archivu je nepokročilejší zpracování

---

⁵ Blíže *Kooperační výbor automatizovaného zpracování dat spolková/zemská/komuální oblast (Kooperationsausschuss ADV Bund/Länder/Komunaler Bereich*, přístupné na: <http://www.koopa.de/produkte/xdomea2.html> s ukázkami XML schémat.

věžeňských evidencí a národního majetku bývalé NDR zahrnující 1,3 mil. souborů, které jsou využívány převážně pro účely rehabilitací a penzijních nároků u Spolkové agentury práce (Bundesagentur für Arbeit). Podle předběžné dohody se zemskými archivy bude řešením u databází provádět pětileté časové řezy. U složitější problematiky, která vyžaduje spolupráci jednotlivých spolkových zemí a Spolkového archivu jsou uzavírány dohody, např. při tvorbě pomůcky pro povodí se stavy hladin nebo v otázkách zemské statistiky. Na rozdíl od situace v České republice je třeba zdůraznit, že každá spolková země buduje při zemském archivu vlastní digitální archiv. Německá národní knihovna DNB ve Frankfurtu a Lipsku provádí ukládání internetových stránek pomocí dálkového stažení (tzv. harvesting), přičemž tato činnost je zakotvena i v zákoně. Spolkový archiv internetové stránky přebírá pouze ve výjimečných případech, což odpovídá i dosavadní praxi Národního archivu.

Dalším tématem bylo ověření zkušeností s hodnotícími modely v praxi spisové služby a výběru archiválií (Bewertungsmodellen). Na úrovni Spolkového archivu se hodnotící modely příliš nepoužívají z důvodů specifického postavení tohoto archivu a příslušných původců, vznikaly především v 70. letech pod vlivem archivní teorie v NDR. Tyto modely nejsou na rozdíl od spisových řádů veřejnoprávních původců veřejně přístupné, v loňském roce proběhla jejich revize. Dnes jsou jejich podobou hodnotící katalogy (Bewertungskatalogen), které vznikají ve spolupráci archivu a původce – v podstatě na úrovni spisového a skartačního plánu s akcentem typologie agend určených ke zničení. Při přípravě těchto katalogů spolupracuje Spolkový archiv, regionální archivy a původce. Příkladem je pracovní skupina složená z pracovníků státních archivů a Spolkové policie (Bundespolizei), která připravila v roce 2006 spisový a skartační plán (Anbietekatalog) určující mj. příslušnost archivu k převzetí dokumentů⁶. Zásadní změny spisových plánů probíhají v časovém horizontu 10 až 20 let, dílčí drobnější úpravy reagují na aktuální změny agend. I na centrální úrovni je v Německu reorganizace častá a závisí na politickém zadání (např. za Oscara Lafontaine – sloučení Spolkových ministerstev financí a hospodářství, dále reorganizace v gesci Ministerstva pro otázky rodiny do dnešní podoby Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) nebo rozdělení tradičního Spolkového ministerstva práce a sociálních věcí (Bundesministerium für Arbeit und Soziales) v letech 2002-2005 mezi Spolkové ministerstvo pro zdraví a sociální zabezpečení (Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherung, dnes opět Bundesministerium für Gesundheit) a Spolkové ministerstvo hospodářství a práce

---

⁶ Blíže *Abschlussbericht der Bund-Länder-Arbeitsgruppe „Schriftgut des Bundesgrenzschutzes/der Bundespolizei“*.
přístupné na http://www.bundesarchiv.de/imperia/md/content/bundesarchiv_de/fachinformation/ark/xabschlussbericht_bpohl_gesamt.pdf.

(Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, dnes Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie). Příklad prozřetelného přístupu Spolkového archivu při reorganizacích veřejné správy byl prezentován na oblasti kulturních záležitostí, které nebyly tradičně řešeny na úrovni spolkové veřejné správy, neboť spadají do kompetence jednotlivých spolkových zemí. Dlouhá léta existovalo pouze kulturní oddělení v rámci Spolkového ministerstva vnitra, za kancléře Gerharda Schrödera agenda byla převedena pod kancléřský úřad a vytvořen post Pověřence spolkové vlády pro kulturu a média (Beauftragter der Bundesregierung für Kultur und Medien). Připravovaný spisový plán Spolkového ministerstva vnitra, stále počítá s možným navrácením této agendy, proto skupina již od 19. století tradičně vyčleněná této oblasti se spisovým znakem 3 není obsazována ani v připravovaném spisovém řádu tohoto ministerstva.

Podobně jako v České republice jsou v archivech chráněny osobní údaje. Spolková republika Německo má vlastní zákon na ochranu osobních údajů, který platí i v rámci archivní legislativy. Úprava ve Spolkovém archivním zákoně je přehledná a ustanovení nepřipouštějí odlišné výklady a pro zpřístupňování archiválií poskytují jasný postup. Obdobná ochranná ustanovení obsahuje zákon o archivaci spisů Stasi.

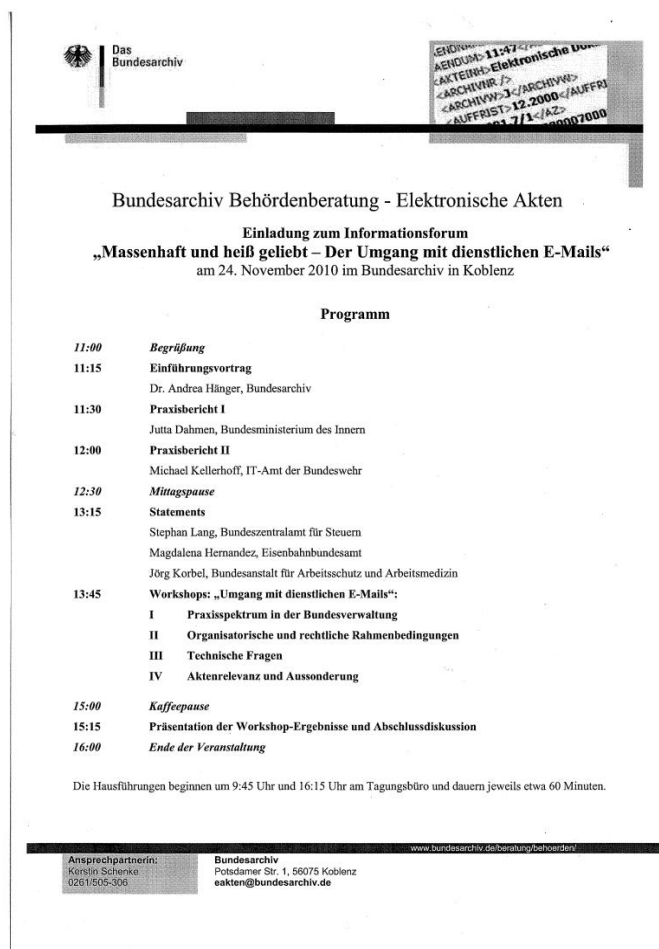
V otázce přípravy a provozu digitálního archiv dosáhl Spolkový archiv významného úspěchu. Od roku 2008 je tento archiv plně funkční, ačkoli zatím nedošlo k přejímkám elektronických dokumentů. Dle sdělení pracovníka Joachima Rausche je v současnosti řešena problematika zpracování databází, jejichž velikost se v německé federální správě odhaduje na cca 350 TB. Pracovníkům Národního archivu názorně ukázal postup zpracování elektronického dokumentu k trvalému uložení. Na rozdíl od české praxe, kdy jsou legislativně nastaveny výstupní datové formáty, disponuje Spolkový archiv pouze doporučením k jejich předání od původce a v praxi bude uzavírána s každým původcem dohoda s vyjmenovanými formáty k převzetí (např. PDF, DOC, XLS atd.).⁷ Digitální archiv Spolkového archivu zahrnuje modul pro převod formátů do výstupního formátu PDF/A. Původcům byl také předán editační nástroj v jazyku Java pro zpracování metadat při předání do digitálního archivu k trvalému uložení.

Spolkový archiv, který na rozdíl od Národního archivu nedisponuje ze zákona kontrolní funkcí a nevykonává činnost správního úřadu, může formulovat vůči původci pouze svá doporučení. V praxi se snaží formou odborných školení a metodické práce s pověřenými pracovníky o vytvoření komunikační sítě, která motivuje původce k následování příkladů dobré praxe. Pro potřeby zajištění náležité odbornosti pracovníků zabývající se spisovou službou u

---

⁷ *Aussonderung digitaler Unterlagen und deren Archivierung im Bundesarchiv - Ein Leitfadens (Version 1.2)*, přístupné na: <http://www.bundesarchiv.de/imperia/md/content/abteilungen/abtb/bbea/behoerdenleitfadens-v1.2-2010-08-27-internet.pdf>.

původců z řad spolkové státní správy vydal velice komplexní a přitom srozumitelnou publikaci popisující teoretické i praktické aspekty spisové služby a procesy spolupráce původce a Spolkového archivu s názvem *Spisová služba ve spolkových úřadech – úvod do praxe* (Schriftgutverwaltung in Bundesbehörden – Einführung in die Praxis).⁸ Prezentace oddělení B Spolkového archivu je dále doplněna informačními brožurami a pravidelně aktualizovanými webovými stránkami.

Obr. 2 Program semináře „Massenhaft a heiss geliebt – Der Umgang mit dienstlichen E-Mails“

V této souvislosti byl nepochybně zajímavým bodem programu celodenní seminář „Massenhaft a heiss geliebt – Der Umgang mit dienstlichen E-Mails“, který organizovalo oddělení B Spolkového archivu a jehož se účastnili zástupci téměř všech spolkových úřadů (např. Spolkové ministerstvo vnitra, Spolkové ministerstvo financí, Spolkové ministerstvo obrany, Bundeswehr atd.). Seminář byl zajímavě organizován, nejprve zaznělo několik úvodních příspěvků na téma

⁸ *Schriftgutverwaltung in Bundesbehörden - Einführung in die Praxis. Eine Darstellung des Bundesarchivs*, Köln 2005, přístupné na:

http://www.bva.bund.de/nn_372850/SharedDocs/Publikationen/Verwaltungsmodernisierung/Schriftgutverwaltung_in_Bundesbeh_C3_B6rden.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/Schriftgutverwaltung_in_Bundesbeh%C3%B6rden.pdf.

elektronických dokumentů v teorii i praxi úřadování spolkové správy, poté se účastníci rozdělili do několika tematicky užších pracovních skupin. Témata jednotlivých skupin byla známa dopředu, takže v případě zájmu organizace o účast ve více pracovních skupinách, byla organizace zastoupena vícero pracovníky, kteří se do skupin podle zájmu rozdělili. V rámci skupiny byl ustanoven z řad účastníků jeden vedoucí, který měl za úkol shromáždit zkušenosti zástupců jednotlivých organizací ve skupině na přesně formulované otázky v rámci daného tématu. Ve skupině byl přítomen také jeden pracovník oddělení B Spolkového archivu, který diskusi sledoval a případně korigoval. Diskuse tak byla věcná a šla poměrně rychle k cíli. Po skončení dílčích workshopů byly výsledky jednotlivých skupin představeny na společném závěrečném sezení. Zástupci jednotlivých organizací byli velmi otevření v diskusi, obecně byla patrná jistá skepse z elektronického dokumentu jako takového a opatrnost při zacházení s ním. Účastníci zdůrazňovali nutnost důkladného školení všech zaměstnanců jejich mateřských úřadů při osvojování si všech nuancí elektronického úřadování a počítačové gramotnosti. Většina úřadů z důvodů opatrnosti a právní vágnosti průkaznosti elektronického dokumentu (na konkrétní judikáty se čeká) preferuje zatím přípravu vlastních zaměstnanců a prozatímní paralelní vedení elektronického i analogového spisu. V podstatě šlo praxi zúžit do sdělení: co patří do spisu, vytiskni. Zástupci úřadů si také stěžovali na nedostatečnou diskusi při přípravě nové koncepce ze strany spolkového ministerstva vnitra.

Vedle konzultací v oddělení B Spolkového archivu, které uspořádalo i výše zmíněný workshop, byla významná část programu realizována pracovníky kanceláře prezidenta, jmenovitě archivním radou Dr. Sebastianem Gleixnerem a paní Sabinne Herrmann. Tito pracovníci zodpovídají v nejvyšší úrovni řízení za koordinaci koncepcí, práci s veřejností a ochranu dat. Při přijetí u prezidenta Spolkového archivu Prof. Dr. Hartmuta Webera jsme předali jménem ředitelky Národního archivu PhDr. Evy Drašarové, CSc. publikace vydané v poslední době Národním archivem, přičemž pan prezident vyjádřil poděkování a pozdrav vedení Národního archivu.

Při diskusi o současných aspektech rozvoje archivnictví v SRN poukázal Sebastian Gleixner byla zejména na otázku personálního zajištění a probíhající odbornou debatu, kterou reflektovalo také v té době poslední číslo časopisu *Archivar*.⁹ V poslední době totiž vzrůstá počet pracovníků se vzděláním jiného než archivářského zaměření, nejčastěji se zaměřením na média a informační techniku a to zejména u zaměstnanců komunálních archivů na úrovni tzv. středního stupně státní služby (mittlerer Dienst). Zároveň však Sebastian Gleixner upozornil, že v souvislosti s tragickým zřícením městského archivu v Kolíně nad Rýnem (Historisches Archiv der Stadt Köln) v březnu

---

⁹ *Archivar*, Vol. 63, No. 4, November 2010, přístupné na:

http://www.archive.nrw.de/archivar/hefte/2010/ausgabe4/ARCHIVAR_04-10_internet.pdf.

2009 vzrostla informovanost německé veřejnosti o archivní práci a jejím společenském významu. Kvalifikační příprava archivářů v SRN doznává v posledních letech významných změn. Dlouhou dobu klasické rozdělení na středoškolsky vzdělané archiváře s následným specializovaným vzděláním archivního směru sloužící v tzv. vyšším stupni státní služby (gehobener Dienst) a vysokoškolsky, resp. postgraduálně vzdělané archiváře v tzv. nejvyšším stupni státní služby (höherer Dienst) se díky zavedení strukturovaných vysokoškolských programů proměňuje a v rámci tzv. vyšší služby jsou přijímáni archiváři s bakalářským nebo magisterským vzděláním. To způsobuje jisté sociální napětí, neboť platová tarifikace německé státní služby je v tomto směru mnohem výraznější než na obdobných pozicích v české státní správě. Do státní služby v nejvyšším stupni jsou stále přijímáni pouze absolventi s uzavřeným doktorským stupněm vzdělání, kteří absolvují další dvouleté vzdělání spojené s archivní praxí a studiem na Archivní škole v Marburgu (Archivschule Marburg). Její dosavadní výsadní postavení pro přípravu archivářů veřejné správy se navíc proměňuje výrazněji profilací odborné vysoké školy v Postupimi (Fachhochschule Potsdam) s bakalářským a magisterským studiem archivnictví. Nabídku vzdělání také rozšiřuje nejstarší archivní škola v Německu, v roce 1842 založená Bavorská archivní škola v Mnichově (Bayerische Archivschule), která se již neomezuje pouze na odbornou přípravu pracovníků bavorských státních archivů.

Klíčová pro práci s veřejností se jeví prezentace Spolkového archivu na internetu. Současná podoba webových stránek Spolkového archivu byla připravována více než rok a půl. Webové stránky jsou přehledné, reflektují fakt poměrně složitého organizačního uspořádání Spolkového archivu i jeho teritoriální roztržitost a věcnou specializaci. Na stránkách se lze poměrně snadno orientovat, inspirativní je zejména propojení věcné problematiky s přímými kontakty příslušných specialistů a odborných pracovišť.

Pro Spolkový archiv představuje důležitý úkol ediční práce a v tomto segmentu i spolupráce s nakladatelskými domy. Ty financují digitalizaci některých archiválií s tím, že získávají časově omezené právo na používání těchto digitalizmů. Při spolupráci s nakladatelstvími se vychází z modelu, kdy archiv poskytuje archivní materiál, digitalizace probíhá prostřednictvím externí společnosti a spisový materiál se digitalizuje přímo v archivu. Vydavatelství obdrží autorská práva k publikaci materiálu a jeho užití pro tištěnou podobu. Spolkový archiv zveřejní digitalizáty s časovým odstupem minimálně půl roku (např. cenzura a schvalování publikací v bývalé NDR – fond Ministerium für Kultur DR1- případ Bertold Brecht).

Doposud platná metodika s plánem digitalizace Spolkového archivu pro léta 2006 až 2010¹⁰ bude v brzké době přepracována. Celkově se v Německu počítalo s elektronickým zpřístupněním 100% přehledů o fondech, nejméně 10% pomůcek a 1% archiválií. Při 300 km archiválií v depozitářích Spolkového archivu toto číslo znamená při 1% digitalizovaných archiválií cca 30 milionů listů k digitalizaci. Jen při technickém zabezpečení se počítá s náklady ve výši 25 milionů Euro. Indexace a doplnění metadat si vyžádají dalších 50 milionů Euro. Považovalo se za žádoucí v jednotlivých pilotních projektech tyto náklady přezkoumat a dosáhnout jejich redukce.

Významným bodem byla diskuse k problematice Obrazového archivu a to na úrovni sbírek fotografií a jejich zpřístupnění on-line na webu Spolkového archivu – v současnosti cca 150.000 obrázků/jednotlivin. Tento je provázán s on-line obchodem, díky kterému mohou uživatelé stahovat uložené archiválie v tiskové kvalitě (TIFF a PNG). Použití pro vědecké a vlastivědné kulturně historické účely je bezplatné, zpoplatňuje se ovšem další použití. Očekává se revize cenového předpisu, přičemž bude cena navýšena. Jako příklad úspěšné spolupráce v práci s veřejností je hodnoceno předání sto tisíc fotografií ze sbírek Spolkového archivu k publikaci na webovém projektu Wikipedia.org. Tato spolupráce však nebude v dohledné době dále rozvíjena, neboť požadavky badatelů na rešerše a zpřístupnění vzrostly oproti dřívějšímu na trojnásobek a při nutné redukci počtu zaměstnanců Spolkového archivu tak tyto požadavky narážejí na samu hranici realizovatelnosti. Na Wikipedia.org byly fotografie předány v rozlišení nedosahujícím tiskové kvality. V případě požadavku na kvalitnější zobrazení je uživatel přesměrován na stránku Spolkového archivu. Inspirativní pro nás je zejména spolupráce Spolkového archivu a Spolkového tiskového úřadu (Bundespresseamt), který umožnil publikování fotografií na stránkách www.bild.bundesarchiv.de a to digitalizovaných i současných digitálních archiválií. Autorská práva zůstala i při společné prezentaci fotografií na webu Spolkového archivu nedotčena, fotografie jsou barevně odlišeny a poplatky za užití jdou za držitelem autorských práv (buď Spolkový tiskový úřad nebo Spolkový archiv).

V návaznosti na konzultaci koncepce digitalizace se Sebastianem Gleixnerem byla následně sjednána konzultace přímo na odborném pracovišti Spolkového archivu, oddělení B1 - Obrazový archiv (Bildarchiv), s cílem zjistit konkrétní postupy digitalizace. Klíčová prezentace Spolkového archivu na internetu otevřela některé další otázky v oblasti autorského práva, metadat a popisu a v neposlední řadě také etické problémy. Fotografie s problematickým obsahem nejsou na webu zveřejňovány, místo nich je uveden kontakt, kde je možné fotografie získat po sdělení účelu použití

---

¹⁰ *Strategische Leitsätze für den Einsatz neuer Techniken der Digitalisierung zur Verbesserung der Zugänglichkeit des Archivguts und zu seinem Schutz – Digitalisierungsstrategie für die Jahre 2006-2010*, přístupné na: http://www.bundesarchiv.de/imperia/md/content/bundesarchiv_de/fachinformation/digitalisierungsstrategie.pdf.

po posouzení účelu nahlížení. Celkem má Bildarchiv v Koblenzi 11 milionů fotografií z toho 6 milionů z činnosti bývalé tiskové agentury NDR Všeobecné německé informační služby (ADN – Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst) a 1 milion fotografií z činnosti Propaganda Kompanien (PK) der Wehrmacht a Waffen-SS. Nejstarší fotografie uložená v Spolkovém archivu je pořízená v průběhu prusko-rakousko-dánské války v roce 1864. Obrazový archiv se zaměřuje mimo jiné na akviziční činnost při získávání pozůstatostí, které se snaží nakupovat, faktem ale je, že se vzhledem k vysoké ceně nedaří získávat pozůstatosti špičkových německých fotografů. Celkové náklady na provoz odhadují pracovníci na 200 – 300 tisíc Euro ročně – včetně nákladů na datový server a provoz databáze externí firmou. Berit Walter potvrdila užívání tří hlavních kritérií pro digitalizaci archivního materiálu v reálném provozu: 1. stav materiálu, 2. badatelská atraktivita/frekventovanost, 3. historická výročí – tématické celky (např. pro rok 2011 připravované zveřejnění fotografií k výročí potopení německé válečné lodi Bismarck). U digitalizátů se při současném zpracování nepočítá vzhledem k vysokým nákladům s migrací a preferuje se případná opětovná digitalizaci v budoucnu. Některé technické parametry digitalizace: barva ve 24 bitech, černobílá v 8 bitech na 300 dpi (DIN A4, oddělení B1 zpracovává pouze do DIN A3, požadavky na větší rozměry jsou zadávány externím firmám), velikost nesmí přesáhnout u barevných reprodukcí 30 MB a 10 MB u černobílých, formátem je nekomprimovaný TIFF, přičemž badatel dostává komprimovaný JPEG, který dle sdělení postačuje většině badatelských požadavků, digitalizace se provádí v běžně dostupném programu Photoshop. Digitalizace, jak bylo názorně ukázáno na příkladu fotografií bývalé tiskové agentury NDR je prováděna s ohledem na ekonomiku procesu prostřednictvím skenů z pozitivů, skeny z negativů jsou příliš nákladné. Poměr mezi černobílým a barevným skenováním je cca 80:20. Neosvědčila se digitalizace prováděná dlouhodobě nezaměstnanými v rámci aktivní politiky zaměstnanosti (tzv. ABM – Arbeitsbeschaffungsmassnahme für langfristige Arbeitslose), zejména s problémy v oblasti popisu metadat a nedostatečné jazykové vybavenosti pracovníků. Kombinace tlaku na nutnost digitalizace u paměťových institucí, nedostatek zkušeností u externích firem spolu se snahou o výrazné snížení nákladů při těchto zakázkách, vede k vysoké chybovosti digitalizace, dle odhadu pracovníků dosahuje v extrémních případech až 30%. Problémy jsou i s původními popisy fotografií, tudíž Spolkový archiv podporuje zpětnou vazbu od badatelů, ze zkušeností vyplývá, že v 90% jsou jejich návrhy na opravy údajů oprávněné.

Pracovníci oddělení B1 převedli do současnosti cca 40.000 plakátů na barevné pozitivy spolu s kalibračním proužkem a zároveň probíhá i jejich digitalizace, všech 25.000 digitalizováno do konce roku 2010, do konce roku 2012 budou přístupné s metadaty k rešerším. Kromě digitalizace je prováděno také mikrofilmování, dle sdělení Berit Walter probíhá na jednu

bezpečnostní kopii, která slouží zároveň jako master, dále je vytvářen druhý mikrofilm s uživatelskou kopií. To sice neodpovídá obecnému doporučení: 1 bezpečnostní kopie, 1 master, 1 uživatelská kopie, ale při současné digitalizaci se minimalizuje využívání a tím i opotřebovávání uživatelské kopie. Většina badatelů se spokojí s digitální kopií, což redukuje z 1-1-1 na 1-1 poněkud vysvětluje. Ve výjimečných případech mimořádné hodnoty archiválie je vytvářena ještě další mikrofilmová kopie pro sbírku národního a kulturněhistorického dědictví, které je ukládáno ve zvláštním hlubinném depozitáři, tzv. Barbořinných štolách (Barbarastollen) u Oberriedu v Bádensku-Würtenbersku. Při mikrofilmování se pracovníci Obrazového archivu v průběhu let dopustili i některých nevratných chyb, kdy kupříkladu převedli nitrátové filmy z činnosti Propagandakompanien der Wehrmacht a Waffen-SS na mikrofiše v nedostatečném rozlišení, přičemž původní materiál z důvodu jeho nestability a nebezpečnosti zlikvidovali. Nízké rozlišení v současnosti znemožňuje u těchto fotografií identifikovat hodnoty na uniformách nebo označení vězňů v koncentračních táborech.

Závěrem lze konstatovat, že zkušenosti získané přímým kontaktem s pracovníky Spolkového archivu a nahlédnutí do praxe spolkových úřadů je neocenitelnou zkušeností, kterou nelze nahradit excerpcí informací z běžně dostupných veřejných zdrojů. Ukázalo se, že praxe je velmi odlišná a vyznačuje se opatrným přístupem zvláště k elektronickým dokumentům, což vzhledem k délce procesu jejich zavádění ve Spolkové republice je překvapující. V této souvislosti se ukazuje jako nezbytné navázat na získané zkušenosti a zaměřit se dále na získání informací z praxe některé ze spolkových zemí (např. Brandenbursko), kde výrazně pokročilo zavádění elektronických spisových služeb a elektronického dokumentu do denní úřední praxe a vznikl fungující digitální archiv.